

Broodbeleg

prof. dr. Vincent Icke

Fotografie: © Sander Pardon

Alfa en bèta samen, dat is cultuur.

Wat brengen kunst en cultuur een bèta-mens? Onderzoeker zijnde, vraag ik ook naar het tegenovergestelde: wat brengen wetenschap en techniek een alfa-mens? Nog afgezien van de afgezaagde en onhoudbare classificatie van mensen als 'alfa' of 'bèta', deugen deze vragen geen van beide. Want de vier begrippen die hier willekeurig tegenover elkaar worden gezet zijn niet echt verschillend. Alfa en bèta zijn namelijk de polaire uiteinden van eenzelfde continuüm: cultuur. Zoals professor Casimir ooit schreef: wat maakt het uit of je broodbeleg van vruchten jam noemt of marmelade?

Onlangs las ik in de brochure van een middelbare school: 'Onze school heeft

twee profielen: wetenschap en techniek, en kunst en cultuur.' De school in kwestie wilde die samenvlechten, en vroeg mij daarvoor het startschot te geven. Wel, dat was makkelijk. Alsof die twee tegenover elkaar staan! Dat pure alfa en

'Zoals professor Casimir ooit schreef: wat maakt het uit of je broodbeleg van vruchten jam noemt of marmelade?'

strikte bèta de randen van een continent vormen, betekent nog niet dat zij elkaars tegengestelde zijn.

Een voorbeeld van de verwevenheid van alfa en bèta vinden we bij het Sinterklaasfeest. Onze Julia is net negen jaar geworden en verleden jaar, nog voordat de goedheiligman goed en wel aan land was, werd het mijn vrouw en mij duidelijk dat zij voor het eerst niet meer in Sinterklaas geloofde. Van je geloof vallen – die uitdrukking hoor je wel vaker, maar zeker in dit geval hoeft je niet te vallen, je kunt gewoon uitrekenen dat Sint niet kan bestaan. Julia kent de tafel van 4, en dat is genoeg bèta om dit voorbeeld door te rekenen. In Nederland

wonen ruwweg 16 miljoen mensen. Met zo'n vier mensen per huishouden betekent dat vier miljoen adressen waar de goedheiligman langs moet. Stel dat de krasse baas er 40 op een avond aankan. Dan zijn er op 5 december honderdduizend Sinterklazen nodig. Dat is volgens de overlevering niet het geval en kan dus nooit, tenzij je wilt volhouden dat er 1 echte Sint is en 99.999 bedriegers.

Dit illustreert de verwevenheid van alle vormen van cultuur: wiskunde, statistiek, sociologie, theologie, economie, noem maar op. Evenals je kunt berekenen dat Sinterklaas niet bestaat, kun je afschatten of 18 miljard euro bezuinigen veel of weinig is. Hoeveel scholen je kunt bouwen voor één kilometer zesbaansnelweg, hoeveel ziekenhuizen voor één straaljager, hoeveel speeltuinen voor de bonus van één bankier. Alfa en bèta samen, dat is cultuur. Cultuur maakt je weerbaar. Cultuur is menselijk, cultuur heeft ervoor gezorgd dat wij nu de dominante diersoort zijn op Aarde.

Cultuur is alles wat niet bestaat zonder ons, zonder de mens. De rest is natuur. Weliswaar is de mens ook een natuurproduct, dus misschien moet ik zeggen dat alles wat geen cultuur is, 'gewoon' natuur is, of voor mijn part 'wilde' natuur, maar dat is haarkloverij. Zomaar wat voorbeelden van cultuurdingen: kleding, mobieltjes, gedichten, bakstenen, schilderijen, snoep, buskruit, aspirine. Cultuurbezigheden zijn bijvoorbeeld: sport, natuurkunde, dans, algebra, muziek, autorijden, theoretische astrofysica. Vul maar aan: het hele woordenboek is cultuur, inclusief het alfabet waarin het geschreven is.

Cultuur moet je dragen, en vermeerderen. Wie dat niet wil reduceert zichzelf tot puur natuur. Ik denk niet dat zo iemand lang zal overleven, want cultuur is bij uitstek de menselijke adaptatie aan de barre wereld van eten of gegeten worden: in de pure natuur zit je aan tafel

of je bent het diner. Wie de cultuur niet wenst te vermeerderen is een cultuurconsument, een parasitaire diersoort waarvan de heersende politieke elite zegt dat iedereen dat moet worden. Wij staan, in de woorden van de cultuurmaker Newton, op de schouders van de reuzen uit ons verleden. Het zou verraad zijn aan de toekomst om die cultuur niet te willen vermeerderen en door te geven aan onze jongeren.

Cultuur wordt gevormd en vermeerderd door onderzoek. Een belangrijk en onderschat kenmerk van onderzoek is, dat je ook brokken moet kunnen en mogen maken. In echt onderzoek, in wetenschap en kunst – kortom cultuur – gaat

'Onlangs zei een minister: cultuursubsidie is niet nodig, want Van Gogh kreeg die ook niet'

het meestal fout. Falen is de norm voor iedereen die echt iets nieuws probeert te bereiken. Maar falen is maatschappelijk taboe. Wie naar de fietsenmaker gaat en twaalf euro vijfenzeventig neertelt voor het plakken van een band die bij het wegrijden nog lek blijkt te zijn, eist zijn geld terug en neemt geen genoegen met: "Sorry, maar falen is bij ons de norm."

Zowel in de kunst als in de wetenschap, en in de cultuur in het algemeen, moet je er rekening mee houden dat bijna alles wat je probeert verkeerd gaat of anderszins op niets uitdraait. In de scheppende cultuur sta je aan de rand van een oceaan van onbekendheid, en niemand kan garanderen dat er aan gene zijde een

bereikbare oever is. Cultuur is dus kwetsbaar, vooral in de beginfase. Omdat falen de norm is, heeft cultuur in het begin allerlei steun nodig. Noem het subsidie, noem het maecenaat, of doe een beroep op collectebus of loterij: een boreling kan zijn eigen kostje nog niet verdienen.

Onlangs zei een minister: cultuursubsidie is niet nodig, want Van Gogh kreeg die ook niet. Wat fijnbesnaard van zo'n wel-doorvoede man om Vincent te gunnen dat hij in depressieve en bittere armoede zelfmoord heeft gepleegd, zonder ooit een schilderij te hebben verkocht. Geen subsidie geven is zo iets als boeren verbieden te sproeien, omdat het af en toe wel eens regent.

Hoe nodig subsidie is bewijst niet het leven van Van Gogh, maar het geval van Althea Olijslagers, geboren 30 maart 1853 te Oudshoorn. Zij zou met haar weergalozes talent voor visuele expressie, en haar diepgaand en radicaal vernieuwend onderzoek naar de grenzen van de schilderkunst, veel beroemder hebben kunnen worden dan Van Gogh. Maar evenmin als Vincent kreeg zij subsidie, en helaas had zij geen welwillende broer die haar af en toe hielp zo goed als hij kon. Omdat ze vrouw was kon ze verder nergens terecht behalve achter de fabriekstafel, waar ze vis fileerde waarmee zij haar gezin kon voorzien van eten tenzij haar loontje voortijdig in jenever werd omgezet door haar liederlijke echtgenoot.

Nooit van Althea gehoord? Natuurlijk niet, want haar kunst kon niet opbloeien zonder subsidie. Van haar werk – dat nog beter had kunnen zijn dan dat van Van Gogh – is van het eerste tot en met het laatste snippertje nimmer iets te zien geweest. 🐾

Als wetenschapper onderzoekt Vincent Icke niet alleen de nog onverklaarde fenomenen in het Heelal, maar als spreker brengt hij zijn bevindingen gepassioneerd over op zijn gehoor, van alle leeftijden en achtergronden. Hij wil iedereen laten meedelen in zijn verwondering en ontzag voor de natuur. Bevlogen, laagdrempelig en met een brede interesse. Naast zijn wetenschappelijk werk is Vincent Icke actief betrokken bij de popularisatie van de wetenschap. Hij is regelmatig te gast in 'De wereld draait door' om actuele gebeurtenissen in een breder, wetenschappelijk verantwoord perspectief te plaatsen. Om wetenschap voor iedereen bereikbaar en begrijpelijk te maken, werkte hij mee aan tal van radio- en Tv-programma's, waaronder 'HobbySkoop', 'TeleKids', 'Noorderlicht', 'NOVA', 'Teleac', 'Klokhuis', de 'Nationale Wetenschapsquiz' en 'Nieuwslicht'. Icke was columnist voor NRC Handelsblad, freelance medewerker van de VPRO en de VARA en schrijft regelmatig in dag-, week- en maandbladen.

vincenticke@speakersacademy.eu

